

**Rapport betreffende de implementatie en uitvoering
van de te nemen verbeteringen na bezoek CPT aan de
Nederlandse Antillen en Aruba in juni 2007**

- VOORTGANGSRAPPORTAGE -

MEI 2010

Mr.dr. J. de Lange
Prof.mr. P.C.Vegter

ALGEMEEN DEEL

1. Aanleiding
2. Aanpak en doelstelling
3. Vervolgrapportage
4. Informatieverstrekking
5. Bezoekprogramma
6. Afzonderlijke rapportage

BIJZONDER DEEL: ARUBA

1. Enkele algemene bevindingen vooraf
2. Bevindingen per bezochte plaats van detentie

2.1 Politiecellen

- 2.1.1 Mishandeling
- 2.1.2 Detentieomstandigheden: Noord en Oranjestad.
- 2.1.3 Waarborgen tegen mishandeling
- 2.1.4 Conclusie: bevindingen over politiecellen

2.2 Vreemdelingendetentie

- 2.2.1 Inleidende opmerkingen
- 2.2.2 Detentieomstandigheden
- 2.2.3 Conclusie: bevindingen over vreemdelingendetentie

2.3 Penitentiaire inrichtingen

Korrektie Instituut Aruba (KIA)

- 2.3.1 Inleidende opmerkingen
- 2.3.2 Mishandeling
- 2.3.3 Detentieomstandigheden
- 2.3.4 Regime
- 2.3.5 Medische zorg
- 2.3.6 Overige zaken
- 2.3.7 Conclusie: bevindingen over KIA

2.4 Centro Dakota

- 2.4.1 Bevindingen bezoek
- 2.4.2 Conclusie: bevindingen over Centro Dakota

2.5 Samengevat: de voornaamste bevindingen op een rij

Appendix I Lijst van geïnterviewde personen

Appendix II Lijst van bezochte plaatsen van detentie

ALGEMEEN DEEL

1. Aanleiding

In juni 2007 heeft het Europees Comité inzake de voorkoming van folteringen en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing van de Raad van Europa (CPT) een bezoek gebracht aan inrichtingen en instellingen in de Nederlandse Antillen en Aruba. In december 2007 heeft het CPT rapport uitgebracht, waarbij een aantal ernstige tekortkomingen werd geconstateerd. Dit heeft geresulteerd in zeer kritische rapporten.¹ Op basis van de ontvangen rapporten heeft de Rijksministerraad op 18 januari 2008 besloten de Gouverneurs van beide landen te verzoeken halfjaarlijks te rapporteren over de implementatie en uitvoering van de te nemen verbeteringen.

2. Aanpak en doelstelling

Gelet op het feit dat aan beide Gouverneurs een identiek verzoek is gedaan en verder de problematiek vergelijkbaar is, is het wenselijk geacht dat de Gouverneurs in gezamenlijkheid uitvoering geven aan het verzoek. Op die wijze kunnen onderling vergelijkbare rapportages worden uitgebracht, waarbij gebruik gemaakt wordt van dezelfde standaarden en methoden.

Gelet op de impact van de rapportages, de vereiste deskundigheid en de hoeveelheid te verwachten werk, is ons gevraagd de Gouverneurs hierbij te ondersteunen.² De doelstelling van deze opdracht om de Gouverneurs te ondersteunen bij het opstellen van de rapportages luidt als volgt: het nauwlettend toezien op het implementeren van zodanige maatregelen in het gevangeniswezen door de landen, dat de geconstateerde problemen worden opgelost (*Kamerstukken II*, 2007/08, 24 587, nr. 245, p.14) en hierover halfjaarlijks te rapporteren.

3. Vervolrapportage

Deze rapportage vormt een vervolg (*follow up*) van het onderzoek naar de implementatie en de uitvoering van de aanbevelingen van het CPT ter verbetering van de bestaande detentiesituatie in de Nederlandse Antillen en Aruba. In augustus 2008 is een zogenaamde *nulmeting* verricht. Die rapportage stond in direct verband met het CPT-rapport van 2007. In dat rapport werden onaanvaardbare detentieomstandigheden gesignaleerd en deed het CPT concrete aanbevelingen ter verbetering van de detentiesituatie. Zowel in augustus 2008 als in mei 2009 is bezien of en in hoeverre er een aanzet was tot verbetering. Steeds zijn de verschillende onderdelen in de rapportage afgesloten met bevindingen die als positief of als negatief konden worden gewaardeerd.³

De rapportage betreft vooral de uitvoeringspraktijk en beoogt zo feitelijk mogelijk te omschrijven wat de algemene stand van zaken is met betrekking tot de (justitiële) vrijheidsbeneming in beide landen. We hebben ons dus zo min mogelijk gewaagd aan oordelen en (juridische) kwalificaties. De lezer kan aan de hand van de overwegingen uit het

¹ CPT/Inf (2008) 2, Netherlands. De bevindingen en aanbevelingen naar aanleiding van het bezoek aan de Nederlandse Antillen en Aruba zijn tezamen met die naar aanleiding van het bezoek aan Nederland in één document aan de Nederlandse autoriteiten gerapporteerd. Het rapport is te raadplegen via: www.cpt.coe.int.

² Het onderzoek is gedaan door mr.dr. J. de Lange medewerker van het Wetenschappelijk Bureau van de Hoge Raad der Nederlanden en prof.mr. P.C.Vegter, advocaat-generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden tevens bijzonder hoogleraar penitentiair recht Radboud Universiteit Nijmegen. De eerste auteur promoveerde op 2 oktober 2008 op het proefschrift *Detentie genormeerd. Een onderzoek naar de betekenis van het CPT op de inrichting van vrijheidsbeneming in Nederland* (diss. Rotterdam), Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2008.

³ Beide rapporten zijn openbaar gemaakt: zie *Kamerstukken II*, 2008/2009, 31 700 IV, nr. 34 en *Kamerstukken II*, 2008/2009, 31 568, nr. 52.

CPT-rapport en onze bevindingen voldoende vaststellen wat de stand van zaken is. Voor deze aanpak is onder meer gekozen omdat opgepast moet worden de initiatieven die genomen worden en de aanzetten tot verbeteringen die bestaan niet te zeer worden doorkruist door onnodige discussie over gebruik van termen en kwalificaties. In die zin beoogt de rapportage neutraal te zijn en de feiten voor zich te laten spreken.

In de huidige rapportage wordt de stand van zaken gegeven na verloop van ongeveer acht maanden sinds het bezoek van mei 2009. In de Rijksministerraad is immers besloten tot periodieke rapportage en wel halfjaarlijks. Niet alleen feitelijke belemmeringen maakten dat het vervolgonderzoek niet na een termijn van zes maanden heeft plaatsgevonden. De onderzoekers hebben zich steeds op het standpunt gesteld dat zes maanden wel een krappe termijn is om verbetering te verwachten. Als gevolg daarvan zal een aantal aandachtspunten van het CPT in dit vervolgrapport niet of slechts in beperkte mate aan bod komen. Te denken valt aan de maximaal toelaatbare periode van opsluiting in politiecellen, maar ook aan waarborgen omtrent de toegang tot een raadsman en de notificatie van vrijheidsbeneming.

Het zal duidelijk zijn dat de huidige rapportage een momentopname is van de toestand van de cellen en bejegening van arrestanten en andere gedetineerden in eind februari 2010. Niet uit te sluiten valt dat er na ons bezoek wijzigingen worden doorgevoerd die meebrengen dat op het moment van verschijnen het rapport op één of meer punten is achterhaald. Het is bepaald gelukkig te noemen dat deze opmerking kan worden gemaakt. Daarmee wordt namelijk duidelijk dat er inderdaad sprake is van positieve ontwikkelingen door de goede en enthousiaste inzet van de bij detentie betrokken functionarissen. We benadrukken hiermee ook dat bij een aanzienlijk aantal bestuursambtenaren, alsmede bij politie en Justitie in het algemeen de wil bestaat om tot verbetering te komen. Als voorheen zijn echter de beschikbaarheid van (gekwalificeerd) personeel en de nodige middelen een belemmerende factor gebleken.

4. Informatieverstrekking

Ten behoeve van een gedegen voorbereiding is in december 2009 aan een aantal gesprekspartners een verzoek gedaan tot het doen toekomen van nadere informatie over de laatste stand van zaken met betrekking tot de verschillende vormen van vrijheidsbeneming op de Nederlandse Antillen en Aruba. Daarbij is specifiek gevraagd naar plannen, beleidsstukken, regelgeving of andere schriftelijke stukken waaruit kan worden afgeleid dat de zorg voor arrestanten en gedetineerden daadwerkelijk invulling wordt gegeven. Aan dit verzoek is ruimschoots gevolg gegeven en daarvoor zijn we de desbetreffende gesprekspartners zeer dankbaar. Naar onze mening biedt deze informatieverstrekking een waardevolle toevoeging aan de daadwerkelijke bezoeken aan plaatsen van detentie en de gesprekken met personen werkzaam op het terrein van de vrijheidsbeneming. Voor zover relevant zal in deze rapportage (al dan niet uitdrukkelijk) worden verwezen naar de verstrekte informatie.

Nadat een eerste concept van dit rapport in mei 2010 was tot stand gekomen, is dat concept verzonden aan een aantal sleutelfiguren op de Antillen en Aruba. Aan hen is de mogelijkheid gegeven om eventuele feitelijke onjuistheden te constateren en kanttekeningen te maken. Van deze mogelijkheid hebben een aantal betrokkenen gebruik gemaakt.

5. Bezoekprogramma

Om het veranderingsproces zo goed mogelijk in kaart te brengen is van 21 t/m 27 februari 2010 een bezoek gebracht aan verschillende plaatsen van detentie in de Nederlandse Antillen en Aruba. Er zijn onder meer politiecellencomplexen, penitentiaire inrichtingen en centra voor vreemdelingendetentie bezocht. Bij het opstellen van het bezoekprogramma zijn de door het CPT bezochte detentie-inrichtingen zoveel mogelijk als uitgangspunt genomen. Ten

opzichte van het vorige bezoek zijn niet alle plaatsen van detentie aan een herhalingsbezoek onderworpen. Dit geldt bijvoorbeeld voor enkele politiecellencomplexen. Leidend daarbij is geweest of verwacht kon worden dat er wijzigingen waren opgetreden ten opzichte van de situatie van acht maanden eerder.

Voor de rapportage over de stand van zaken op Saba en Sint Eustatius is dankbaar gebruikt gemaakt van de verslaglegging van de bezoeken die de heren mr. A. Hoeneveld en mr.dr.s. L. Warnink in de periode van 14 t/m 15 januari 2010 aflegden aan de verschillende plaatsen van detentie aldaar.⁴ Opmerking verdient dat de plaatsen van detentie op Saba en Sint Eustatius geen deel uit maakten van het CPT-rapport.

Tijdens het bezoek is gesproken met verschillende personen, werkzaam op het terrein van de vrijheidsbeneming. Een overzicht van de bezochte plaatsen van detentie en de geïnterviewde personen is als appendix I achterin het rapport opgenomen.

6. Afzonderlijke rapportage

Nu het gaat om twee verschillende landen met eigen verantwoordelijkheid voor beleid en wetgeving op het terrein van de rechtshandhaving, wordt afzonderlijk aan de verantwoordelijke Gouverneur gerapporteerd. Het daadwerkelijke verslag (bijzonder deel) bestaat dan ook uit twee delen: één deel betreffende de Nederlandse Antillen, één deel betreffende Aruba.

In elk deel zal, na een korte weergave van de belangrijkste algemene conclusies, per bezochte detentie-inrichting worden uiteengezet of, en zo ja, welke veranderingen er sinds het vorige bezoek (nulmeting) hebben plaatsgevonden. Daarbij zal telkens aansluiting worden gezocht bij de specifieke aanbevelingen van het CPT terzake. Daar waar bezochte inrichtingen aan de orde zijn die in 2007 *niet* door het CPT zijn bezocht, zal in het verslag worden volstaan met een overzicht van de belangrijkste bevindingen daaromtrent.

⁴ Mr. A. Hoeneveld en mr.dr.s. L. Warnink zijn juridisch adviseur c.q. plaatsvervangend directeur van het Kabinet van de Gouverneur van de Nederlandse Antillen.

BIJZONDER DEEL

Aruba

1. Enkele algemene bevindingen vooraf

Alvorens de afzonderlijke plaatsen van detentie aan de orde te stellen enkele algemene bevindingen.⁵

Veel van hetgeen wij in eerdere rapportages als algemene bevinding hebben vermeld geldt nog onverkort. Steeds meer kunnen we bij ons onderzoek de vruchten plukken van de inmiddels opgebouwde contacten. Op het terrein van de detentie hebben we inmiddels de gelegenheid gehad om velen te spreken en de contacten kenmerken zich steeds meer door openheid en bereidwilligheid om mee te werken. Die grote bereidwilligheid was ook al tot uiting gekomen omdat in enkele gevallen aan ons na het tweede bezoek ontwikkelingen zijn gemeld en incidenteel we ook werden geconsulteerd over de verenigbaarheid van concrete voornemens met de CPT normering. Het lijkt er op dat thans meer dan voorheen de normen van het CPT op het niveau van leidinggevendens bekendheid genieten en ook worden geaccepteerd. Dat is van eminent belang, omdat intrinsieke motivatie tot verandering en verbetering van detentieomstandigheden slechts tot stand zal komen wanneer de CPT normen worden beschouwd als eigen en betekenisvolle normen. Niet onvermeld mag blijven dat na ons eerste bezoek zowel in de Nederlandse Antillen als in Aruba een regeringswisseling heeft plaatsgevonden. Naar onze indruk hebben de ministers van Justitie zich snel in het CPT dossier ingewerkt en ze gaven er in onze gesprekken met hen blijk van het belang van dit dossier te zien.

Het accent lag in dit bezoek mede gelet op de korte duur van dit derde bezoek vooral op de detentieomstandigheden. Op de maatregelen (waarborgen) ter voorkoming van vernederende en onmenselijke behandeling wordt daarom in deze derde rapportage slechts op enkele punten ingegaan (zie met name 2.1.3). In een volgend (noodzakelijk wat uitvoeriger) bezoek dienen beide aspecten meer in gelijke mate aan bod te komen.

Het is verheugend te kunnen constateren dat de verbeteringen een *'on going'* proces blijken te zijn. Zo is op het terrein van de hygiënische omstandigheden in en rond de cel sinds ons eerste bezoek duidelijk verbetering merkbaar. De in het tweede rapport reeds geconstateerde vooruitgang wordt vastgehouden en langzaam uitgebouwd.

Voor wat betreft de politiecellencomplexen springen twee verbeteringen in het oog. Allereerst is ons gebleken dat de eigen inspecties binnen Aruba vorm krijgen. Verder wijzen we er op dat een gestage verbetering optreedt voor wat betreft het luchten van de arrestanten. Voor de medische hulp aan arrestanten is het te zeer noodzakelijk een beroep te doen op het improviserend vermogen van de politie. Het is dringend noodzakelijk dat er een structurele oplossing wordt gevonden voor de mogelijkheid van goede toegang tot een arts. Het vraagstuk van de detentie van illegale vreemdelingen is enigszins curieus. Aan het creëren van een structurele voorziening zal weinig behoefte zijn indien het huidige beleid waarin deze categorie niet wordt gedetineerd wordt voortgezet. Van belang is over het voortzetten van dat beleid helderheid te scheppen en in aansluiting daarop te bezien of er nog enige behoefte is aan een voorziening.

In het Korrektie Instituut Aruba (KIA) zijn sinds het vorige bezoek geen grote vorderingen gemaakt. De situatie in de inrichting lijkt redelijk stabiel. De gestage vooruitgang heeft thans een zodanig tempo dat stilstand dreigt. Na ons bezoek is nader overleg gepland over (de invulling van) een convenant met DJI. Onder de vorige Arubaanse regering was invulling van en overleg over een convenant stilgelegd om politieke redenen. Een convenant kan dienstig zijn voor het tot stand brengen van de noodzakelijke bijstand. Hier is in samenwerking met de deskundige en ervaren plaatselijke directeur veel te winnen. Zorgelijk

⁵ Zie voor een algemene schets onze rapportage cellen Aruba oktober 2008.

was de melding over de toename van onderlinge agressie tussen gedetineerden in de inrichting. Onverminderd geldt dat de medische verzorging onacceptabel is en er lijkt weinig anders te resteren dan een andere dokter.

In het Centro Dakota troffen we een nieuw elan dat voor een belangrijk deel kan worden gezien als de verdienste van een nieuwe energieke directeur. De gebouwelijke en personele situatie was verbeterd en de invulling van een dagprogramma was ter hand genomen. Dit nieuwe elan lijkt onmiddellijk aantrekkingskracht te hebben. Wij geven ernstig in overweging om vooralsnog voorzichtig te zijn met het opnemen van meer dan tien tot vijftien onder toezicht gestelden. De volgorde zou moeten zijn: eerst verdere implementatie van de beleidsvoornemens en voltooiing van de renovatie; na ongeveer een jaar een evaluatie door externe onderzoekers; na een positieve evaluatie verdere uitbreiding.

2. Bevindingen per bezochte plaats van detentie

2.1 Politiecellen

De volgende politiecellencomplexen zijn bezocht:

Noord
Oranjestad⁶

Er is een aanvang gemaakt met regelmatige inspecties van de complexen door de coördinator implementatie aanbevelingen CPT (R. Bernadina) ten behoeve van de minister van justitie. Van die inspecties worden verslagen gemaakt waarbij een vast stramien wordt gevolgd van de te inspecteren onderwerpen. Dergelijke inspecties hebben al een aantal malen plaatsgevonden. Hier volstaan we met het onderstrepen van het belang van dergelijke inspecties. Uit de verslagen blijkt dat daadwerkelijk enige toetsing plaatsvindt aan de eisen waaraan volgens het CPT een politiecellencomplex dient te voldoen. De inspecties kunnen nog verder worden uitgebouwd in die zin dat een duidelijke structuur van de *follow up* van de bevindingen wordt vastgesteld. Overigens wil daarmee niet gezegd zijn dat thans de inspecties niet reeds gevolgen hebben. Immers na een inspectie van het cellencomplex San Nicolas resulterend in een aanbeveling tot onmiddellijke sluiting is het complex ook daadwerkelijk gesloten. Uit de inspectieverslagen is in het navolgende ook geput.

2.1.1 Mishandeling

* Het CPT constateert in zijn rapport uit 2007 dat mishandeling door de Arubaanse politie, met name tijdens het verhoor, geen zeldzaam fenomeen is. Het CPT doet de aanbeveling een formele verklaring af te leggen aan het politiepersoneel waarin wordt benadrukt dat de rechten en de waardigheid van personen in politiedetentie gerespecteerd moeten worden en dat mishandeling van arrestanten bestraft zal worden. Voorts wijst het CPT op training en instructie ter voorkoming van (disproportioneel) geweld tijdens de arrestatie. (paragraaf 11).

In het rapport van juni 2009 wordt in dit verband melding gemaakt van een nieuwe Korpsorder:

In ons rapport van oktober 2008 is opgemerkt dat ter vervanging van de Korpsorde (10/2004) een nieuwe Korpsorder (KO10) in ontwikkeling was (p.7). In onmiddellijke aansluiting op ons bezoek is ons per brief bekend geworden dat de herziene Korpsorder per 1 mei 2009 inwerking is getreden.⁷ De aanpassingen zien met name toe op de arrestantenverzorging en de arrestantenregistratie. In artikel 3.1 is het verbod neergelegd om geweld tegen arrestanten aan te wenden of toe te laten dat anderen geweld tegen arrestanten gebruiken, tenzij het geweld conform het bepaalde in het Landbesluit Ambts-en geweldinstructie politie toegestaan is. Voorts verbiedt artikel 3.11 het om een arrestant op welke wijze dan ook te bedreigen, te beledigen, te denigreren of uit te schelden.

Tijdens ons bezoek zijn geen klachten ontvangen over mishandeling of excessief geweld tijdens de arrestatie. Dit beeld wordt bevestigd in het inspectieverslag van Bernadina over de algehele toestand in de politiecellen.

De Klachtencommissie Politie is thans niet (meer) actief. Naar verluidt is een nieuwe Klachtenregeling in ontwikkeling. Daarin zullen onder meer nadere eisen worden gesteld aan

⁶ Het cellencomplex San Nicolas was tijdens ons bezoek (tijdelijk) niet in gebruik.

⁷ Bekendmaking van de vervanging van de Korpsorder Arrestanten geschiedde bij Korpsmededeling 49/2009, d.d. 14 mei 2009.

de (achtergrond van) de leden van de in te stellen Klachtencommissie. Naar onze indruk is er te weinig sprake van voortvarendheid bij het opstellen van een klachtenregeling en het instellen van een klachtencommissie.

2.1.2 Detentieomstandigheden

* Over de detentieomstandigheden in de politiecellencomplexen in Aruba (Noord, Oranjestad en San Nicolas) is het CPT in het rapport van 2007 uitermate kritisch. De geconstateerde omstandigheden aldaar worden door het CPT omschreven als vernederend. De ernst van de bevindingen blijkt onder meer uit het gegeven dat het CPT direct na het bezoek de dringende aanbeveling heeft gedaan tot onmiddellijke sluiting van het gehele cellencomplex in Oranjestad en de strafcel van het politiecomplex Noord (paragraaf 6 en 22).

De kritiek van het CPT richtte zich onder meer op de zeer slechte ventilatie, de hoge temperatuur, het ontbreken van natuurlijk (dag)licht op de cellen en de slechte toegang tot water. Ook de slaapfaciliteiten worden beneden de maat bevonden: zo waren de cellen niet voorzien van matrassen en lakens. Voorts stelt het CPT vast dat er nergens een bel-systeem aanwezig was en dat er in het geheel geen gelegenheid werd geboden om in de buitenlucht te bewegen (paragraaf 18).

Tijdens de vorige twee bezoeken is vastgesteld dat sinds het bezoek van het CPT in de politiecellen in Aruba belangrijke verbeteringen zijn doorgevoerd. Tegelijkertijd is opgemerkt dat de norm van een uur luchten en bewegen per dag niet werd gehaald. In het rapport van juni 2009 werd hierover het volgende opgemerkt:

Tijdens ons bezoek in augustus 2008 kon worden vastgesteld dat de feitelijke situatie in de politiecellen sinds het bezoek van het CPT op onderdelen was verbeterd (p.9-10). Zo waren de politiecellencomplexen Noord en San Nicolas recentelijk grondig gerenoveerd en geschilderd. Met name de materiële en hygiënische omstandigheden in de bezochte cellen waren verbeterd. De sanitaire voorzieningen waren in orde en alle politiecellen werden in de nachtelijke uren voorzien van matrassen. Voorts kon worden vastgesteld dat een belsysteem conform de aanbeveling van het CPT was gerealiseerd. Ondanks deze verbeterpunten waren er nog punten van grote zorg te melden. Bijzonder in het oog springend daarbij was de constatering dat - vanwege een te kort in de personele bezetting - in geen van de bezochte cellencomplexen de norm van minimaal een uur luchten en bewegen per dag werd gehaald.

Ook tijdens dit bezoek kon worden vastgesteld dat de situatie omtrent het luchten en bewegen in de buitenlucht ongewijzigd is. Vanwege een te kort in de personele bezetting, waardoor het moeilijk zou zijn om adequaat toezicht te kunnen uitoefenen, wordt het thans nog steeds niet mogelijk geacht om arrestanten de gelegenheid te bieden om dagelijks te kunnen luchten. Dit betekent dat gedetineerden in het geheel niet worden gelucht. Dit is volstrekt onacceptabel te noemen, niet in de laatste plaats omdat de faciliteiten (ruime luchtruimtes) hiervoor wel aanwezig zijn. Opmerking verdient voorts dat dagelijks luchten wel als recht voor iedere gedetineerde in de herziene Korpsorder is vastgelegd.⁸

⁸ Art. 8.5 (luchten) Korpsorder luidt: Elke arrestant dient elke dag dat hij / zij is ingesloten in het cellencomplex gelucht te worden. De arrestant zal op individuele basis door de bewakingsmedewerker worden overgebracht naar de luchtplaats, alwaar de arrestant voor een periode van zestig (60) minuten per dag gelucht wordt. Indien luchten voor zestig (60) minuten niet mogelijk is, kan de periode van luchten worden beperkt tot minimaal dertig (30) minuten per dag. Van deze beperking wordt (waarschijnlijk wordt 'dient' bedoeld) gemotiveerd melding gemaakt te worden in de arrestantenmodule. De uren voor het luchten van arrestanten zijn van 08.00 tot 12.00 uur en van 13.00 tot 17.00 uur. De wachtcommandant is belast met het plannen van het luchten van de arrestanten, waarbij rekening wordt gehouden met de activiteiten die in het kader van het onderzoek moeten worden uitgevoerd.

Gerealiseerd dient te worden dat dagelijks luchten van gedetineerden in het internationale recht een absoluut minimumrecht is. De mogelijkheid tot luchten en te bewegen (*'exercise'*) in de buitenlucht vormt voor het CPT dan ook een zeer belangrijk aspect in de beoordeling van het verblijf in politiecellen. Het CPT heeft hieromtrent meermaals benadrukt dat gedetineerden die langer dan 24 uur worden vastgehouden dagelijks de gelegenheid geboden dienen te worden om ten minste één uur in de buitenlucht te kunnen bewegen.

Tijdens het bezoek van februari 2010 kon worden vastgesteld dat de situatie omtrent het luchten is verbeterd. In de bezochte politiecellencomplexen worden arrestanten twee maal per dag de gelegenheid geboden om te luchten en bewegen in de buitenlucht. De duur hiervan – naar verluidt variërend van een kwartier tot een half uur per keer – is afhankelijk van de personele bezetting. Bij de arrestantenverzorging wordt de politie thans bijgestaan door leden van de *Cuerpo Especial Arubano* (CEA). Het dagelijks luchten van de arrestanten is een positieve ontwikkeling te noemen. Uitbreiding van de duur, zodat telkens aan de minimumnorm van het CPT wordt voldaan, is evenwel gewenst.

Noord

De detentieomstandigheden in het politiecellencomplex Noord zijn sinds ons vorige bezoek op hoofdlijnen onveranderd. Op onderdelen is sprake van verbetering. Het cellenblok maakt een schone indruk. In het rapport van juni 2009 is over de situatie in Noord het volgende opgemerkt:

De materiële en hygiënische omstandigheden in het politiecellencomplex Noord waren op hoofdlijnen vergelijkbaar met de situatie in augustus 2008. In ons eerste rapport (p.9) werd hierover het volgende opgemerkt:

* De materiële omstandigheden in het politiecellencomplex Noord waren in het algemeen redelijk te noemen. Het complex was recentelijk (een half jaar geleden) gerenoveerd. De hygiënische situatie, waaronder de sanitaire voorzieningen, was in orde. Met betrekking tot ventilatie was sinds het bezoek van het CPT nog niets veranderd. Er werd aangegeven dat er werd onderzocht op welke wijze ventilatie kon worden gerealiseerd.

Gedurende de nachtelijke uren werden de gedetineerden van een matras voorzien. Overdag werden de matrassen weggehaald. Er werd geen lakens of beddengoed verstrekt. Tijdens het bezoek waren niet alle cellen bezet. Gedetineerden verbleven alleen op cel.

* In augustus 2008 kon worden vastgesteld dat alle cellen waren uitgerust met een bel-systeem, waarmee contact kon worden gelegd met het bewarend personeel. Hoewel de bel aan de buitenkant van de cel was gemonteerd, was deze in principe goed bereikbaar voor de gedetineerde.

Tijdens dit bezoek aan het cellencomplex Noord bleek dat het bel-systeem niet in alle cellen adequaat werkte. Voorts bleek dat niet alle gedetineerden op de hoogte waren van het bestaan van het bel-systeem. Verschillende andere gedetineerden merkten op dat hen was geïnstrueerd dat slechts in geval van nood van het bel-systeem gebruik gemaakt mocht worden. Wanneer een arrestant aandacht van een personeelslid wilde is het nog steeds gebruikelijk deze aan te roepen. Bovendien is het van belang dat het personeel ook in staat is adequaat te reageren op de bel. De indruk bestaat dat de wachtpost bij de cellen niet steeds bezet is en dat er doorgeschakeld wordt naar de op grotere afstand gelegen centraalpost van het politiebureau. Het behoeft geen betoog dat het uitgangspunt moet zijn dat de bellen adequaat gebruikt kunnen worden.

* Het luchten van arrestanten vindt, zoals al opgemerkt, naar verluidt dagelijks plaats. De duur hiervan is afhankelijk van de personele bezetting door de CEA.

* Het bel-systeem aan de buitenzijde van de celdeuren lijkt thans naar behoren te functioneren. In het inspectieverslag van Bernadina wordt wel melding gemaakt van klachten over de intercom in de advocatenkamer – die is stuk en het tussenglas bevat te weinig gaten – waardoor de communicatie met de raadsman moeizaam verloopt.

Oranjestad

* Over de detentieomstandigheden in het cellencomplex van Oranjestad was het CPT in zijn rapport uitermate kritisch (paragraaf 20). De kritiek van het CPT richtte zich met name op de hygiënische en sanitaire toestand. Voorts werd de toegang tot daglicht en de ventilatiemogelijkheden volstrekt inadequaat bevonden. Op aandringen van het CPT werd het cellencomplex onmiddellijk buiten gebruik gesteld. In augustus 2008 kon er wegens omstandigheden geen bezoek worden afgelegd aan Oranjestad.

In het rapport van juni 2009 (p.10-11) kon worden vastgesteld dat de situatie in het cellencomplex te Oranjestad op onderdelen verbeterd was:

Tijdens ons bezoek waren de renovatiewerkzaamheden inmiddels afgerond. Er was geleverd en de drainageproblemen waren verholpen. Ventilatie van het cellenblok was – zij het beperkt – mogelijk. Van het cellencomplex (in totaal achttien cellen) werd naar verluidt, als gevolg van ernstige overlast van duiven in het luchtkanaal, slechts incidenteel gebruik gemaakt. Volledige ingebruikname van het complex werd zeer wenselijk geacht. Als gevolg van de capaciteitsproblemen in de politiecellen zouden arrestanten op dit moment eerder worden doorgeplaatst naar de KIA. Volgens het politiepersoneel zouden gedetineerden in geen geval langer dan tien dagen in een politiecel verblijven.

* De omstandigheden in het cellencomplex Oranjestad waren thans heel behoorlijk te noemen. Het cellenblok maakte een schone indruk. Alle cellen waren uitgerust met een bed, een tafel en een douche en toilet. Laatstgenoemden kunnen (slechts) van buitenaf door het bewarend personeel worden bediend.

Tijdens ons bezoek van februari 2010 was het cellencomplex volledig in gebruik. De maatregelen tegen overlast van duiven bleken adequaat. De detentieomstandigheden in politiecellencomplex te Oranjestad zijn overigens sinds ons vorige bezoek grotendeels onveranderd en de kwalificatie ‘heel behoorlijk’ uit ons vorige rapport blijft van toepassing. Als gezegd kan als verbetering worden genoemd dat arrestanten thans dagelijks in de gelegenheid worden gesteld om te luchten. Dit positieve beeld wordt bevestigd in het inspectieverslag van Bernadina. Opmerking verdient verder dat sinds ons vorige bezoek dagelijks eenvoudige logboekantekeningen werden bijgehouden over het verblijf van de arrestanten.

San Nicolas

Tijdens dit bezoek aan Aruba is geen bezoek gebracht aan het politiecellencomplex te San Nicolas. In gesprekken met o.a. de wnd. Korpschef van politie werd ons medegedeeld dat ten gevolge van terugkerende problemen met het afvoersysteem het cellencomplex buiten gebruik is. In het inspectieverslag van Bernadina van 19 januari 2010 wordt eveneens gewezen op verschillende gebreken in het cellencomplex en wordt aanbevolen tot onmiddellijke sluiting.⁹

⁹ Zo luidt het verslag: “In het cellencomplex San Nicolas is de beveiliging beneden de maat en laat veel te wensen over. Het intercomsysteem met de ingesloten arrestanten werkt helemaal niet. (...) Het cellencomplex in San Nicolas voldoet in grote mate niet aan de eisen en aanbevelingen van het CPT-rapport, v.w.b. hygiëne in de cellen en cellencomplex, communicatie, beveiliging, vers water en het luchten van de arrestanten.”

Naar verluidt blijft het cellencomplex te San Nicolas gesloten totdat de problemen structureel zijn verholpen.

Aandacht verdient dat in onze rapportage van mei 2009 het beeld van de detentieomstandigheden nog redelijk was:

De detentieomstandigheden in politiecellencomplex te San Nicolas zijn sinds ons bezoek in augustus 2008 grotendeels onveranderd. In het rapport van oktober 2008 (p.10) werd hierover opgemerkt:

Het cellencomplex van San Nicolas was recentelijk (begin 2008) grondig gerenoveerd en geschilderd. Het cellenblok en de cellen maakten over het algemeen een hygiënische en schone indruk. In enkele cellen, die op het moment van het bezoek niet werden gebruikt, waren etensresten te vinden. In één van de lege cellen was de w.c. verstopt met een onderbroek.

De sanitaire voorzieningen waren aanzienlijk verbeterd. Het aanbrengen van dikkere afvoerbuizen heeft ervoor gezorgd dat de drainageproblemen zijn verholpen.

Er kon worden vastgesteld dat er ten tijde van ons bezoek drie cellen buiten gebruik waren vanwege verstopping van de afvoer.

* Zoals in ons vorig rapport werd gemeld zijn alle cellen in San Nicolas voorzien van een (toegankelijk) intercomsysteem. Steekproefsgewijs onderzoek liet evenwel zien dat niet alle bellen adequaat blijken te werken. Voorts maakten ook in San Nicolas verschillende arrestanten gewag van de instructie van het bewarend personeel dat alleen in uiterste nood het bel-systeem mag worden gebruikt. Zie verder ook de opmerkingen over het cellencomplex Noord.

* De situatie omtrent het luchten is als gezegd nog steeds ongewijzigd. Van de ruime aanwezige luchtplaats wordt in het geheel geen gebruik gemaakt.

Kennelijk zijn de problemen in San Nicolas van structurele aard en leiden incidentele maatregelen wel tot verbetering, maar blijken dergelijke maatregelen reeds binnen minder dan een jaar niet toereikend. Indien het complex als plaats voor arrestanten gehandhaafd blijft, zijn structurele en ingrijpende verbeteringen van de faciliteiten (met name het gebouw) noodzakelijk.

2.1.3 Waarborgen tegen mishandeling

* Het CPT heeft herhaaldelijk benadrukt dat gedurende de periode onmiddellijk na de vrijheidsberoving het risico op intimidatie en fysieke mishandeling het grootst is. Als gevolg hiervan heeft het CPT een aantal procedurele waarborgen ontwikkeld, teneinde dit risico tot een absoluut minimum te beperken. Ook in het rapport ten aanzien van Aruba heeft het CPT in het bijzonder aandacht besteed aan het garanderen van deze waarborgen.

* Een belangrijke waarborg betreft het recht voor iedere arrestant om iemand naar keuze te informer over zijn aanhouding (paragraaf 26-28). Het CPT benadrukt dat dit recht op notificatie van de vrijheidsbeneming uitdrukkelijk in een wettelijke regeling dient te worden neergelegd. Het CPT heeft dit recht zowel geformuleerd als een recht voor de arrestant zelf om een persoon naar keuze op de hoogte te brengen van de vrijheidsbeneming, alsook dit recht door de tussenkomst van een politieambtenaar te laten plaatsvinden. Het CPT erkent dat in het kader van het opsporingsonderzoek het gerechtvaardigd kan zijn een arrestant voor een bepaalde tijd uit te sluiten van het recht een familielid of een andere persoon naar keuze van de vrijheidsbeneming te informeren. De omstandigheden waaronder een dergelijke exceptie is toegestaan dienen eveneens in een wettelijke bepaling te zijn neergelegd.

De beslissing om de arrestant te beperken in voornoemd recht dient volgens het CPT vervolgens schriftelijk en met redenen omkleed te worden vastgelegd en behoeft de uitdrukkelijke goedkeuring van een (hulp)officier van justitie. De beperking dient bovendien strikt aan tijd gebonden te zijn. Het CPT houdt thans vast aan een periode van uitstel van maximaal 48 uur.

In het rapport van juni 2009 (p.10-11) is melding gemaakt van de nieuwe Korpsorder waarin het recht op notificatie van de vrijheidsbeneming inmiddels uitdrukkelijk is geregeld.

* Een belangrijke waarborg betreft voorts de toegang tot een arts vanaf het vroegste moment van de vrijheidsbeneming. (paragraaf 34-35). Het CPT doet een aantal aanbevelingen terzake. Het CPT stelt vast dat de toegang tot een arts in de praktijk niet altijd mogelijk blijkt te zijn. Het CPT is met name kritisch over de geconstateerde praktijk waarbij het politiepersoneel de noodzaak tot het invoeren van medische zorg zelf zou toetsen. Het CPT acht dit onacceptabel.

Over de toegang tot een arts is in het rapport van juni 2009 (p. 12) het volgende opgemerkt:

Het recht op toegang tot medische zorg is thans als recht voor elke arrestant neergelegd in de herziene Korpsorder.¹⁰ Voorts kan worden vastgesteld dat de bekritiseerde 'zeeffunctie' door het politiepersoneel bij de beoordeling van de noodzaak van medische zorg inmiddels uit de herziene Korpsorder is geschrapt.¹¹

Er is voor de politiecellen een arts op afroep beschikbaar. Uit gesprekken met het personeel blijkt dat in de meeste gevallen een verpleegkundige daadwerkelijk de arrestant bezoekt.

In februari 2010 is geconstateerd dat de toegang tot een arts in de politiecellen nog steeds niet voortvarend verloopt. De justitiearts - die tevens verantwoordelijk is voor de medische zorg van gedetineerden in de KIA: zie hierna onder 2.3.5. - blijkt niet in alle gevallen gehoor te geven aan oproepen om te verschijnen. Naar zeggen van het politiepersoneel is men in dergelijke gevallen genoodzaakt om op alternatieve wijze de verzochte medische verzorging te bieden en slaagt men daar ook in.

Gerealiseerd dient te worden dat arrestanten onder de volle verantwoordelijkheid vallen van de vrijheidsbenemende overheid. Vanwege de detentie komt er op de overheid een zorgplicht te rusten om te waken over de belangen en de lichamelijke en fysieke bescherming van gedetineerden. Dit omvat tevens voortvarende toegang tot adequate medische verzorging. Het behoeft geen betoog dat bovengenoemde situatie met de justitiearts in dat licht bezien volstrekt onwenselijk is.

* Een volgende procedurele waarborg wordt gevormd door het informer van de arrestant over het bestaan van zijn rechten (paragraaf 36). Het gebruik van het formulier met rechten voor de verdachte, zoals bedoeld in artikel 83 WvSv, wordt door het CPT als een verbetering aangemerkt ten opzichte van de situatie in 1994. Het CPT doet de aanbeveling het recht op notificatie van de vrijheidsbeneming en het recht op toegang tot een arts op dit formulier bij te voegen (paragraaf 37).

In het rapport van juni 2009 wordt hierover het volgende opgemerkt:

In artikel 6.1 van de herziene Korpsorder is het recht neergelegd voor iedere arrestant om in een vroeg stadium geïnformeerd te worden over zijn rechten. In de meeste gevallen – zo valt te lezen – zullen de rechten de arrestant (mondeling) worden voorgehouden door de hulpofficier van justitie tijdens de voorgeleiding.

¹⁰ Art. 6.4 Korpsorder.

¹¹ Art. 8.2 Korpsorder.

Op dit punt konden tijdens dit bezoek geen noemenswaardige veranderingen worden vastgesteld.

* Verslaglegging (paragraaf 38)

Een volgende waarborg betreft het systeem van verslaglegging van relevante gegevens omtrent het verblijf in politiecellen (paragraaf 38). In deze individuele ‘*custody records*’ dienen onder meer gegevens geregistreerd te worden als: het tijdstip van binnenkomst op het politiebureau, het moment van de voorgeleiding voor de rechter-commissaris, de aanwezigheid van persoonlijke bezittingen, het tijdstip van het aanbieden van maaltijden, het tijdstip van het bezoek van een arts of de raadsman, het tijdstip en de duur van het verhoor en de verschijning ter terechtzitting.

In het rapport van juni 2009 werd over de verslaglegging het volgende opgemerkt:

Vastgesteld kon worden dat ACTPOL (ICT-applicatie binnen alle politiekorpsen) waarbinnen het bijhouden van een eenvormig en persoonlijk arrestantendossier mogelijk is, inmiddels operationeel is. Het politiepersoneel ontvangt opleiding en training voor gebruik ervan. Tijdens ons bezoek bleek dat het aanwezige politiepersoneel nog niet in staat was het programma in volle omgang te gebruiken. Dat heeft nog tijd nodig.

ACTPOL blijkt nog steeds niet op alle politiebureaus structureel te worden gebruikt. Onder het politiepersoneel blijkt weerstand te bestaan tegen het systeem dat gebruiksonvriendelijk zou zijn. Opleiding en training voor gebruik van ACTPOL geschiedt op vrijwillige basis.

In de bezochte politiecellencomplexen Noord en Oranjestad lijkt de registratie van relevante gegevens evenwel op orde. Verslaglegging geschiedt door het aanwezige CEA-personeel in een algemeen logboek, dat vervolgens door de wachtcommandant in het registratiesysteem ACTPOL wordt verwerkt.

2.1.4 Conclusie: bevindingen over politiecellen

De belangrijkste bevindingen over wat sinds juni 2009 wel is gerealiseerd:

- regelmatige inspecties van de cellencomplexen met verslaglegging daarvan;
- de hygiënische toestand in de in gebruik zijnde politiecellen is op orde;
- arrestanten worden dagelijks gelucht;
- het bel-systeem in de cellen in Noord werkt naar behoren.

De belangrijkste bevindingen over wat sinds juni 2009 niet is gerealiseerd:

- het registratiesysteem ACTPOL wordt niet structureel op alle politiebureaus gebruikt;
- het gehele cellencomplex San Nicolas is vanwege terugkerende problemen met het afvoersysteem buiten gebruik;
- de Klachtencommissie Politie is thans niet meer actief;
- de toegang tot een arts verloopt nog steeds niet goed.

2.2 Vreemdelingendetentie

2.2.1 Inleidende opmerkingen

Zoals in het rapport van 2009 reeds werd vastgesteld, bestaat ten aanzien van de vreemdelingenbewaring in Aruba veel onduidelijkheid over de (nabije) toekomst. Dit heeft te maken met de ondoorzichtigheid van het beleid ten aanzien van illegale vreemdelingen in Aruba en met de vraag naar de verantwoordelijkheid voor de opvang van vreemdelingen. Op het moment van het bezoek van 2010 werd gemeld dat er geen vreemdelingen in Aruba werden vastgehouden. Uit gesprekken met o.a. de waarnemend procureur-generaal zouden thans (beleidsmatig) geen illegalen worden aangehouden.

Het naast de KIA liggende ‘*Centro pa detencion di ilegalnan*’(CDI) in San Nikolas dat tijdens eerdere bezoeken nog dienst deed als inrichting voor vreemdelingenbewaring wordt thans tijdelijk gebruikt voor het ophouden van drugsverslaafden, die zich vrijwillig hebben opgegeven, in voorbereiding voor hun vertrek naar een afkickkliniek in Santo Domingo (*Hogares Crea*). Naar verluidt zal de inrichting in de nabije toekomst de bestemming krijgen van Strafrechtelijk Opvang Verslaafden (SOV).

Tijdens het korte bezoek aan het CDI kon worden vastgesteld dat de renovatiewerkzaamheden van de inrichting slechts deels waren voltooid. Een beperkt aantal cellen was klaar voor gebruik.¹²

In het rapport van juni 2009 (p.14-15) ten aanzien van de vreemdelingenbewaring in Aruba het volgende opgemerkt:¹³

Op het moment van bezoek was de inrichting buiten gebruik wegens renovatiewerkzaamheden. Onduidelijk is of de inrichting na oplevering weer dienst zal gaan doen als opvang van illegale vreemdelingen. Naar verluidt zal op langere termijn (twee á drie jaar) nieuwbouw gerealiseerd worden nabij *Centro Dakota*. Voor de korte termijn wordt gezocht naar een alternatieve plaats. Tijdens ons bezoek werd het voornemen geuit om een voormalig schoolgebouw in Tarabana om te bouwen tot inrichting voor vreemdelingen.

In een brief die ons vlak na vertrek van Aruba, en wel op 14 mei 2009, werd toegezonden vanuit de Dienst Gevangeniswezen Aruba (DWGA) over de renovatie en de bestemming van het CDI het volgende te lezen:

Het bestek ter renovatie van de Illegalen Detentie Centrum is inmiddels aangepast. De uitbesteding zal hooguit in de maand juli a.s. plaatsvinden. FDA heeft hiervoor een bedrag van AWG. 1.105.943,- gereserveerd. De cellen en recreatieruimtes worden conform CPT-voorschriften en –aanbevelingen gerenoveerd. De uiteindelijke bestemming, hetzij voor illegalenverblijf of voor het project strafrechtelijk opvang verslaafden, is des Minister/Land Aruba.

* Zoals in het rapport van oktober 2008 (p.14) was te lezen, heeft het CPT aanbeveling gedaan om alternatieve (niet vrijheidsbenemende) maatregelen te ontwikkelen voor illegale vreemdelingen in Aruba. Voorts heeft het CPT benadrukt dat het vasthouden van illegale vreemdelingen in politiecellen niet langer dient plaats te vinden dan strikt noodzakelijk.

Tijdens ons bezoek in 2008 is gebleken dat er op beperkte schaal gebruik wordt gemaakt van een meldingsplicht in afwachting van eventuele uitzetting. Dit gebeurt op het moment dat de betrokkene kan aantonen dat hij een vaste woon- of verblijfplaats heeft in Aruba.

¹² Het is ons niet geheel duidelijk geworden of de gerenoveerde cellen ook al daadwerkelijk zijn gebruikt. Overigens ligt het in de bedoeling het gebruik te beperken tot niet meer dan enkele dagen in afwachting van het transport naar Santa Domingo.

¹³ Voor de bevindingen over de detentieomstandigheden in het CDI zie p.15 van het rapport van juni 2009 (2.2.2.).

Uit gesprekken met de procureur-generaal blijkt dat er thans (beleidsmatig) relatief weinig illegalen worden aangehouden. Diegenen die wel worden opgepakt, verblijven in de KIA op de afdeling voor kwetsbare gedetineerden. Voorts is de uitzettingsprocedure versneld, hetgeen een goede ontwikkeling genoemd kan worden.

* Tijdens dit bezoek aan Aruba is onvoldoende gelegenheid geweest om een adequaat beeld te krijgen van de huidige situatie betreffende het optreden en de opleiding en training van de leden van *Warda Nos Costa*. In het rapport van oktober 2008 (p.14) werd hierover het volgende opgemerkt:

* Er kon worden vastgesteld dat alle leden van de *Warda Nos Costa* deelnemen aan verschillende onderwijsmodules waarin naast theoretische kennis over de vreemdelingenwet, het Nederlandse paspoort en (recente) jurisprudentie in het bijzonder aandacht is voor bejegeningaspecten en het gebruik van geweld. De studiestof wordt samengesteld en onderwezen door twee juristen van de IASA. Na iedere module wordt de behandelde studiestof getentamineerd.

Niet is gebleken dat deze onderwijsmodules tevens aangeboden worden aan het personeel van de *Cuerpo Especial Arubano* (CEA), dat belast is met de verzorging en bejegening van vreemdelingen die in afwachting van hun uitzetting in het CDI worden vastgehouden.

Conclusie: bevindingen over vreemdelingendetentie

De conclusie ten aanzien van de vreemdelingenbewaring in Aruba is dat er nog steeds veel onduidelijkheid bestaat over de (nabije) toekomst. De plannen voor het onderbrengen van vreemdelingen zijn, zoals uit hetgeen hierboven is vermeld duidelijk zal zijn, weinig bestendig. Dit heeft voor een belangrijk deel te maken met de vraag naar de verantwoordelijkheid voor de opvang van vreemdelingen. Duidelijk is dat dit belemmerend werkt voor het voeren van consistent beleid omtrent de aanpak van illegale vreemdelingen in Aruba. Het huidige beleid is erop gericht om zo min mogelijk illegale vreemdelingen in bewaring te nemen. Indien structureel wordt ingezet op een vreemdelingenbeleid zonder insluiting van illegalen is een voorziening voor de detentie van illegale vreemdelingen niet nodig. Indien echter de mogelijkheid wordt opengehouden illegale vreemdelingen te detineren is het noodzakelijk een structurele voorziening voor de opvang te maken. Wij menen dat het geboden is de keuze tussen deze twee opties op korte termijn expliciet te maken.

2.3 Penitentiaire inrichtingen

Tijdens het bezoek aan Aruba is wederom een bezoek gebracht aan het Korrektie Instituut Aruba (KIA). De KIA doet dienst als huis van bewaring en gevangenis. Er verblijven zowel mannelijke als vrouwelijke gedetineerden.

Korrektie Instituut Aruba – gevangenis en huis van bewaring

2.3.1. Inleidende opmerkingen

* De inzet van voldoende en adequaat geschoold personeel is essentieel voor het garanderen van een veilige en menswaardige detentiesituatie. Het CPT signaleert in zijn rapport dat het tekort aan voldoende inrichtingspersoneel in de KIA belemmerend werkt bij het realiseren van structurele vernieuwingen in de inrichting (paragraaf 57).

In de rapporten van oktober 2008 en juni 2009 is te lezen dat het personeelstekort in het gevangeniswezen in Aruba onverminderd aanwezig is. In het laatstgenoemde rapport werd hierover opgemerkt:

Vastgesteld kan worden dat de situatie betreffende het personeel in de KIA niet veel veranderd is. Naar verluidt bestaat er thans nog een tekort van ruim tachtig personeelsleden. Hoewel het personeelstekort voortdurend aandachtspunt blijkt, zijn er wel ontwikkelingen op dit terrein te melden. Zo is recentelijk gestart met de basisopleiding - Praktisch Penitentiair Optreden - van eenentwintig nieuwe personeelsleden. Naar verwachting zullen deze personen medio september daadwerkelijk inzetbaar zijn.

Voorts is gebleken dat het ziekteverzuim onder het personeel, dat werkzaam is op het terrein van de vrijheidsbeneming, groot is. Dit probleem laat zich niet eenvoudig apart beschouwen van het tekort aan goed opgeleid personeel. Over de aanpak van het ziekteverzuim is in ons vorige rapport opgemerkt (p.17):

Om het ziekteverzuim aan te pakken zijn er afspraken gemaakt met de SVB, die de uitvoering van onder meer de ziekte- en ongevallenwet verzorgt. In een brief van 12 augustus 2008 van de directeur van de KIA, dhr. E. Geermans, is voorts te lezen dat de leidinggevendenden binnenkort cursussen en trainingen krijgen om verzuimgesprekken te voeren. Het beleid om het frequent verzuim aan te pakken ligt reeds klaar.

Uit gesprekken met onder meer de directeur van de KIA komt naar voren dat de genoemde cursussen en trainingen voor het voeren van deze verzuimgesprekken nog niet heeft plaatsgevonden.

Sinds ons vorige bezoek is op het gebied van het personeel geen structurele vooruitgang geboekt. Het ziekteverzuim onder het inrichtingspersoneel is onverminderd problematisch. Er hebben inmiddels wel (enkele) verzuimgesprekken plaatsgevonden. Met uitzondering van de op handen zijnde aanstelling van een pedagoge, zijn geen aanwijzingen gebleken dat het personeelsbestand op korte termijn zal worden aangevuld.

Gemeld werd dat twaalf personeelsleden inmiddels naar Nederland zijn geweest voor een stage (3 tot 4 weken) in verschillende penitentiaire inrichtingen. In april is een tweede groep voorgedragen. Dit is vooruitlopend op de hierna te bespreken samenwerkingsovereenkomst met Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) in Nederland.

* In het rapport van juni 2009 (p. 17) werd melding gemaakt van verschillende initiatieven die ontwikkeld worden om verdere differentiatie en selectie in de KIA mogelijk te maken. Daarbij werden genoemd de categorie van de jeugdige gedetineerden, de stelselmatige

daders, psychisch gestoorde gedetineerden en de 55 plussers. In februari 2010 is van zichtbare voortgang bij het ontwikkelen van deze differentiaties niet gebleken.

Omwille van hun eigen veiligheid verblijft een aantal gedetineerden – tussen de 10 en 12 – permanent op een aparte afdeling. Het gaat hier met name om zedendelinquenten. De plannen voor een extra beveiligde afdeling (e.b.a.) die in de praktijk zou moeten functioneren als een zorg- en afzonderingsafdeling zijn vanwege het personeelstekort nog niet gerealiseerd. Het voornemen bestaat voorts om de jeugdafdeling en de vrouwenafdeling te wisselen. Naar verluidt wordt de vrouwenafdeling vaak niet ten volle gebruikt. De wisseling zou het mogelijk maken om een aantal jeugdige gedetineerden (tot 20 jaar) die extra aandacht behoeven een eigen cel te geven.¹⁴

2.3.2. Mishandeling

* In het CPT-rapport wordt opmerking gemaakt van een aantal incidenten waarbij gedetineerden zouden zijn mishandeld (paragraaf 58-61). Het CPT beveelt aan dat concrete maatregelen moeten worden genomen om mishandeling door het inrichtingspersoneel van de KIA in de toekomst te voorkomen. De te nemen maatregelen dienen mede gericht te zijn op verbetering van management en toezicht (paragraaf 61).

* In het rapport van juni 2009 (p.18) gemeld dat de geweldsinstructie voor het inrichtingspersoneel in de KIA, waar in het rapport van oktober 2008 aan werd gerefereerd, als concept ter goedkeuring bij Directie Wetgeving lag. Er is thans nog steeds geen duidelijkheid wanneer de instructie in werking zou kunnen treden.

* In samenhang met het voorgaande toont het CPT zich eveneens zeer bezorgd over het aantal geweldsincidenten tussen gedetineerden onderling. In een aantal gevallen zou het inrichtingspersoneel niet adequaat hebben opgetreden of was er in het geheel geen personeel in de buurt (paragraaf 62).

In het rapport van juni 2009 (p.17-18) wordt hierover het volgende opgemerkt:

Uit gesprekken met personen, werkzaam op het terrein van de vrijheidsbeneming (o.a. de directeur van de KIA), blijkt dat er nog steeds geweldincidenten zijn, maar dat deze in aantal zijn afgenomen. Dit zou naar verluidt een gevolg zijn van de nieuwe regeling omtrent de voorwaardelijke invrijheidstelling, als gevolg waarvan gedrag in de inrichting van invloed is op de beslissing omtrent (vervroegde) invrijheidsstelling van gedetineerden.

Ons is door de directeur een toename van onderlinge agressie in de KIA gemeld. Wekelijks vinden er gewelddadige incidenten plaats. Er wordt melding gemaakt van problemen met rivaliserende bendes in de inrichting. Zoveel mogelijk wordt getracht de bendeleden gescheiden van elkaar vast te houden. Als gevolg van de geweldsincidenten zijn alle handenarbeidactiviteiten van de afdelingen verplaatst naar de werkplaats. De inrichtingsdirecteur meent dat meer duidelijkheid moet komen over de gevolgen van een strafrapport voor de beslissing omtrent de (voorwaardelijke) invrijheidstelling van gedetineerden. Gemeld wordt dat drie keer per week sociale werkers (*teen challenge international*) met gedetineerden in gesprek gaan over geweld en sociale vaardigheden. Ook worden er cursussen verzorgd over dit thema.

¹⁴ In reactie op het concept-rapport vermeldt de directeur van de KIA dat de overige cellen bestemd blijven voor drie gedetineerden. Op grond van de bestaande regelgeving (1958 no. 18) zou het niet mogelijk zijn om over te gaan naar twee-op-een-cel.

* Het CPT benadrukt in al zijn rapporten dat op de inrichtingsautoriteiten een zorgplicht rust om te waken over de belangen en de lichamelijke fysieke bescherming van gedetineerden. Een veilig detentieklimaat vereist volgens het CPT bovenal voldoende en goed opgeleid inrichtingspersoneel en meer contacten (bejegening) tussen het personeel en de gedetineerden zodat een positieve relatie kan worden opgebouwd.

In het rapport van juni 2009 (p.18) worden in dit verband verschillende initiatieven ter verbetering genoemd:

In ons rapport van oktober 2008 (p.18) valt onder meer te lezen dat als gevolg van de geschetste problematiek het dienstrooster binnen de KIA is aangepast. Hierdoor is een flexibele inzet van het personeel over de afdelingen mogelijk gemaakt. Dit moet ervoor zorgen dat er meer personeel beschikbaar is op de afdeling waar activiteiten plaatsvinden.

Daarnaast is opgemerkt dat er gewerkt wordt aan het realiseren van verandering van de cultuur binnen de organisatie van de KIA. Daartoe zou structureel maandelijks overleg plaatsvinden met de ploegcommandant, waarbij personeelsleden elkaar aanspreken op bejegening en incidenten. Uit het gesprek met de inrichtingsdirecteur blijkt dat deze gesprekken thans nog steeds plaatsvinden. Met name vanwege bestaande hiërarchische verhoudingen binnen het personele bestand is dit evenwel een uiterst moeizaam proces. Het behoeft geen verbazing dat voor daadwerkelijk omslag het noodzakelijk is de intrinsieke motivatie van het personeel te verbeteren.

Naar verluidt vinden bovengenoemde gesprekken tussen personeelsleden thans nog steeds plaats. De ingeslagen weg heeft niet kunnen voorkomen dat er veel klachten zijn van gedetineerden over de bejegening door het inrichtingspersoneel. Dit wordt door de directeur en de Commissie van Toezicht bevestigd. Het gaat hierbij vooral om klachten over machtsmisbruik en pesterijen op de vrouwenafdeling. Het moge duidelijk zijn dat dergelijke praktijken absoluut onacceptabel zijn. Van klachten over fysiek geweld is geen sprake.

* In zowel het rapport van juni 2009 als oktober 2008 is melding gemaakt van een op handen zijnde samenwerkingsovereenkomst (intentieverklaring) met DJI Nederland, waarbinnen initiatieven zouden worden ontwikkeld om de kwaliteit van opleidingen organisatiebreed te verbeteren. Deze samenwerking staat nog steeds op de agenda. Deze samenwerking zou met name toezien op de opleidingsondersteuning en het bieden van stageplekken. Er is thans geen sprake van ondersteuning in de executieve sfeer. Ons werd gemeld dat in de week na ons bezoek overleg met DJI zou plaatsvinden over de voortgang van het convenant.

2.3.3. Detentieomstandigheden

* Net als in het rapport naar aanleiding van het bezoek in 1994 doet het CPT aanbevelingen over het aantal gedetineerden per cel in de KIA. Het CPT benadrukt dat niet meer dan twee gedetineerden per cel mogen worden vastgehouden (paragraaf 66).

Met betrekking tot deze aanbeveling is in ons rapport van oktober 2008 (p.18) het volgende opgemerkt:

Tijdens ons bezoek aan de KIA was de praktijk van drie gedetineerden per cel onveranderd. In de brief van 30 mei wordt gesteld dat penitentiaire regelgeving het plaatsen van drie gedetineerden per cel toestaat. Wanneer het maximaal aantal gedetineerden per cel wordt teruggebracht naar twee gedetineerden heeft dat als gevolg dat er structurele heen-zendingen zullen plaatsvinden. Dat wordt als zeer onwenselijk beschouwd.

In het rapport van juni 2009 (p.19) valt over het aantal gedetineerden op cel het volgende te lezen:

Er kan worden vastgesteld dat de situatie met betrekking tot het aantal gedetineerden per cel onveranderd is. Uit de brief van 14 mei van de D.G.W.A. blijkt dat er wel wordt gestreefd om alle gedetineerden minimaal vier uur per dag (maandag t/m vrijdag) ergens anders dan op de afdeling/gebouw te krijgen. Op deze manier zouden gedetineerden langer buiten hun cel verblijven. Ook volgens de CPT normering zullen de bezwaren tegen het verblijf van drie personen in een verblijfsruimte afnemen naar mate de gedetineerden meer in de gelegenheid worden gesteld buiten de cel te verblijven. Te verwachten valt dat het CPT geen bezwaar zal maken tegen het verblijf van drie personen op een cel indien de cel in hoofdzaak voor avond- en nachtverblijf wordt gebruikt.

De situatie met betrekking tot het aantal gedetineerden op cel is onveranderd. Wel kan in dit verband gewezen worden op bovengenoemde plannen om jeugdigen een eigen cel te bieden.

* Het CPT beveelt aan dat er maatregelen genomen moeten worden om enige vorm van privacy voor vrouwelijke en jeugdige gedetineerden in de cellen mogelijk te maken (paragraaf 66).

In het rapport van oktober 2008 (p.19) is opgemerkt dat de cellen voor de meldkamers van de vrouwenafdeling inmiddels voorzien zijn van metalen schotten die meer privacy bieden aan de gedetineerden. In het rapport van juni 2009 (p.19) kon tevens worden geconstateerd dat dergelijke schotten ook op de jeugdafdeling zijn geplaatst. Tijdens dit bezoek kon worden vastgesteld dat de genoemde privacyschotten op de jeugdafdelingen inmiddels waren gesloopt.

* In het rapport van juni 2009 (p.19) wordt melding gemaakt van de ingebruikname van een prikkelarme afdeling voor gedetineerden met een extra zorgbehoefte als verslaafde en psychisch gestoorde gedetineerden (individuele begeleidingsafdeling; i.b.a.). Op deze afdeling wordt op betrekkelijk elementair niveau zorg geboden door wekelijks bezoek c.q. spreekuur van de psychiater. Medicatieverstrekking vindt op structurele wijze plaats. Hoewel nog niet gesproken kan worden van een daadwerkelijke FOBA – zoals door het CPT werd voorgesteld – kan dit een stap in de goede richting genoemd worden.

De situatie op de i.b.a. is in grote trekken onveranderd. Met name het werven van gespecialiseerd personeel blijft een probleem. Bij crisissituaties wordt de betrokkene via de spoedeisende hulp van het ziekenhuis doorverwezen naar de psychiater. In dit verband is de op handen zijnde aanstelling van een inrichtingspsychiater een goede ontwikkeling te noemen.

2.3.4. Regime

* Traditiegetrouw besteedt het CPT de nodige aandacht aan het realiseren van een zinvol dagprogramma binnen de penitentiaire inrichting. Naar het oordeel van het CPT dient iedere gedetineerde dagelijks 8 uur of meer buiten zijn cel te verblijven. De tijd buiten de cel dient zoveel mogelijk te worden besteed aan betekenisvolle activiteiten. Dit geldt zowel voor veroordeelden gedetineerden als voor gedetineerden die in afwachting van hun strafproces in detentie verblijven. Hierbij valt te denken aan sport, arbeid, educatie en recreatie. Een gevarieerd activiteitenprogramma binnen de inrichting kan op fundamentele wijze bijdragen aan het resocialisatieproces van een gedetineerde en kan voorts de negatieve aspecten van het verblijf in de inrichting compenseren (paragraaf 68).

Tijdens het bezoek kon worden vastgesteld dat er betreffende het aanbieden van een zinvol dagprogramma in de KIA geen structurele wijzigingen hebben voorgedaan sinds ons bezoek

in juni 2009. Wel werd gemeld dat vanwege financiële overwegingen de computercursussen, waaraan dagelijks twintig gedetineerden deelnamen, voorlopig stil is komen te liggen.

In ons rapport van oktober 2008 wordt over het dagprogramma het volgende opgemerkt:

Tijdens het bezoek aan de KIA is gebleken dat een eerste aanzet tot het aanbieden van een zinvol dagprogramma zichtbaar is, zij het in beperkte mate. Arbeid wordt dagelijks aangeboden aan slechts 24 gedetineerden. De werkzaamheden bestaan uit: stofferen, timmerwerk en lassen. Daarnaast is er voor iedere gedetineerde dagelijks gelegenheid om minimaal een uur te sporten en worden er bijbellessen verzorgd.

De situatie rondom het aanbieden van zinvolle activiteiten voor jeugdige gedetineerden in de KIA is sinds het bezoek van het CPT onveranderd gebleken. Onderwijsprogramma's zouden al wel in ontwikkeling zijn, doch niet eerder gereed dan 1 januari 2009.

Het rapport van juni 2009 (p.20) luidde vervolgens:

Er zijn thans plannen in ontwikkeling om het aanbod van activiteiten uit te breiden. In de brief van DGWA van 14 mei 2009 valt hierover te lezen dat de dagprogramma's voor alle afdelingen zullen worden aangepast. Over het ontwikkelen van opleidingstrajecten valt het volgende te lezen:

De eerste fase van behoeftes van gedetineerden om cursussen en trainingen te volgen tijdens detentie is afgerond. Uit dit onderzoek is gebleken dat er wel degelijk interesse bestaat. Inmiddels heeft de Fondo Desaroyo Aruba (FDA) fase II (opstellen van een opleidingsplan) aan de firma Price Waterhouse Coopers gegund.

* In de vorige rapporten is vastgesteld dat de aanbeveling van het CPT betreffende het luchten van gedetineerden die op de afzonderingsafdeling verblijven niet wordt gerealiseerd. Dit vanwege het feit dat de afzonderde dan de gewone verblijfsafdelingen passeert. In het rapport van juni 2009 (p.20) is gewezen op het belang van het luchten van gedetineerden:

Als gezegd is dagelijks een uur luchten en bewegen in de buitenlucht voor iedere gedetineerde te beschouwen als een absoluut minimumrecht, een recht waar niet (zomaar) van kan worden afgeweken. Dit geldt onverminderd – en men kan zelfs betogen in het bijzonder – voor gedetineerden die in afzondering verblijven. Tegen de achtergrond van de internationale normering op dit punt is de geconstateerde en voortdurende situatie in de KIA zeer problematisch te noemen.

Geconstateerd kon worden dat de in het vorige rapport (p.20) aangekondigde luchtplaats bij de strafcellen inmiddels is gerealiseerd. Het luchtterrein is ruim genoeg en voorzien van een basketbalring, waar de gedetineerden tijdens het luchten van gebruik kunnen maken.

Voort is in de strafcellen een belsysteem aangebracht. Ten tijde van het bezoek was het systeem evenwel defect en deswege buiten gebruik.

* Vastgesteld kon worden dat volwassen gedetineerden thans ongeveer 6 uur per dag buiten de cel verblijven. Bij de categorie jeugdigen gedetineerden is dit (nog slechts) 4 uur per dag. Dit heeft naar verluidt te maken met de hierboven genoemde problemen met rivaliserende bendes. Hierdoor wordt een langer verblijf buiten de cel met het oog op mogelijke incidenten onverantwoord geacht.

* Uit het gesprek met de inrichtingsdirecteur blijkt dat thans nog steeds op beperkte schaal (acht gedetineerden) werkzaamheden verrichten buiten de inrichting. Deze gedetineerden bevinden zich in de laatste fase (laatste 6 maanden) van hun detentie.

In het rapport van juni 2009 werd hierover het volgende opgemerkt:

Over de voortgang van deze extramurale werkzaamheden van gedetineerden wordt in voornoemde brief gemeld dat daarover inmiddels een evaluatie beschikbaar is. Er valt te lezen dat de directie DGWA, binnenkort afspraken zal maken met het Openbaar Ministerie en de Stichting Reclassering om meer gedetineerden, hetzij begeleid of onbegeleid en als onderdeel van het maatschappelijke integratietraject, buiten de inrichting te laten werken.

* Met betrekking tot het realiseren van een regime dat specifiek is toegesneden op langgestraften en levenslanggestraften zijn geen nadere ontwikkelingen te melden.¹⁵

2.3.5. Medische zorg

* Het CPT stelt vast dat het niveau van medische verzorging in de KIA beneden de maat is en doet de nodige voorstellen met betrekking tot het medische personeel dat werkzaam is in de KIA (paragraaf 70, 72-74).

In het rapport van oktober 2008 wordt over de bezettingsgraad van medisch personeel in de KIA het volgende vastgesteld:

Ten aanzien van de bezetting van het medische personeel is sinds het bezoek van het CPT niet veel veranderd. Het beeld dat naar voren komt is dan men de noodzaak voor meer medisch personeel niet altijd deelt met het CPT.

Zo wordt er gesteld dat er onvoldoende indicaties zijn om een verpleger tijdens de avonduren in dienst te hebben (paragraaf 73). Er wordt bovendien opgemerkt dat het (niet-medische) personeel een EHBO-opleiding heeft gevolgd. Dit maakt onderdeel uit van de standaardopleiding. Wel zal binnenkort de medische dienst bemand zijn van 7.00 uur tot 18.00 uur gedurende het activiteitenprogramma van de gedetineerden. Er zijn momenteel twee verpleegkundigen werkzaam in de KIA. Er is een vacature voor nog een verpleegkundige die gekwalificeerd is in de psychiatrie.

De aanbeveling met betrekking tot het aantrekken van een fulltime arts was nog niet gerealiseerd. De arts die momenteel werkzaam is binnen de KIA is niet in dienst van het gevangeniswezen, maar werkt op contractsbasis voor Justitie.

Externe tandheelkundige behandeling en verzorging loopt via verwijzing van de arts. Het in dienst nemen van een tandarts wordt in financieel opzicht onverantwoordelijk geacht.

* Het optreden van de inrichtingsarts – die als justitiearts tevens verantwoordelijk is voor de medische zorg van arresten in de politiecellen: zie hiervoor onder 2.1.3. – verdient bijzondere aandacht. In het rapport van juni 2009 werd hierover het vorige vastgesteld:

Sinds het bezoek in augustus 2008 is er met betrekking tot het medisch personeel niets veranderd. Met name de inzet van de inrichtingsarts verloopt moeizaam. Dit heeft te maken met de beschikbaarheid, de deskundigheid en de stuurbaarheid van de betrokken inrichtingsarts. Van verschillende kanten wordt geklaagd over het optreden van de arts. Deze zou zich onvoldoende inleven in de penitentiaire omgeving waarin zijn patiënten zich begeven. Voorts zouden er verschillende klachten zijn over seksuele intimidatie van vrouwelijke gedetineerden. Het behoeft geen betoog dat deze situatie volstrekt onacceptabel is. Gerealiseerd dient te worden dat er vanuit het internationale recht op de vrijheidsbenemende autoriteiten een algemene verplichting rust om de veiligheid en lichamelijke integriteit van alle gedetineerden te waarborgen. Dit omvat tevens dat telkens wanneer men geconfronteerd wordt met geloofwaardige aantijgingen dat dergelijke misstanden hebben plaatsgevonden er

¹⁵ In reactie op het concept-rapport merkt de directeur op dat de twee in de KIA-gevangenis verblijvende levenslang gestraften dagelijks minimaal 8 uur per dag buiten de cel verblijven en werkzaam zijn bij de afdelingen arbeid en onderhoud.

onverwijld, officieel en effectief onderzoek dient te worden ingesteld en dat er op passende wijze gereageerd wordt.

De situatie met de inrichtingsarts is onverminderd zorgwekkend te noemen. Ten tijde van het bezoek was de arts niet werkzaam vanwege rugklachten. Zowel de directeur als de Commissie van Toezicht verklaren dat er verschillende klachten tegen de inrichtingsarts zijn ingediend. Zo zou de arts eigengemaakte zalf en medicijnen van over de houdbaarheidsdatum voorschrijven. Voorts zou de arts gedetineerden onder druk hebben gezet om ingediende klachten in te trekken. Recente klachten over seksuele intimidatie zijn niet bekend. Naar verluidt is met het ministerie van Volksgezondheid overeengekomen om de medische toestand en het optreden van de inrichtingsarts periodiek te controleren. Mede gelet op hetgeen hierover in het vorige rapport is opgemerkt heeft het absolute prioriteit om aan de bestaande praktijk een einde te maken.

* Het CPT doet de aanbeveling dat iedere gedetineerde binnen 24 uur na binnenkomst in de inrichting een dokter dient te bezoeken en indien nodig lichamelijk onderzocht te worden (paragraaf 76). Het belang van medische screening bij binnenkomst in de inrichting is onder meer gelegen in het feit dat het kan bijdragen aan het voorkomen van de verspreiding van besmettelijke ziekten. Daarnaast kunnen op deze wijze bepaalde psychosociale kenmerken bij gedetineerden, die indicatief zijn voor een verhoogd risico op zelfdoding tijdens de vrijheidsbeneming, vastgesteld worden. Ten slotte is medisch onderzoek bij binnenkomst essentieel voor het constateren van mogelijke verwondingen.

Zoals reeds in de vorige rapporten is vermeld, gebeuren medische onderzoeken bij binnenkomst op indicaties en waarneming van de verplegers. De aanbevolen screening worden financieel niet mogelijk geacht. De vacature voor de verpleegkundige is nog steeds niet vervuld.

2.3.6. Overige zaken

* Met betrekking tot de aanbevelingen van het CPT betreffende de drugsproblematiek binnen de KIA (paragraaf 85-87) wordt in het rapport van juni 2009 (p.22) worden gemeld dat het voornemen bestaat om een aparte voorziening te ontwikkelen voor stelselmatige en drugsverslaafde daders begeleiding te bieden.

In fysiek opzicht is de afdeling inmiddels gereed. Het opstellen van het regime en bijbehorend protocol zijn nog in ontwikkeling. Naar verwachting is dit in mei afgerond. In totaal zullen maximaal 20 gedetineerden op de speciale afdeling worden ondergebracht. Het nazorgtraject zal in *Centro Colorado* plaatsvinden.

2.3.7. Conclusie: bevindingen over de KIA

In steekwoorden nu eerst de algemene bevindingen over wat wel is gerealiseerd sinds juni 2009:

- het luchten van gedetineerden op de afzonderingsafdeling is gerealiseerd;
- verschillende mogelijkheden tot differentiatie en selectie zijn in voorbereiding;
- er is een zorg- en afzonderingsafdeling gestart;
- er is aandacht voor het dagprogramma (feitelijk nog steeds betrekkelijk mager);
- twaalf personeelsleden zijn inmiddels naar Nederland geweest voor stage;

De belangrijkste bevindingen over wat niet is gerealiseerd sinds juni 2009:

- er is een toename van onderlinge agressie tussen gedetineerden;
- de geweldsinstructie is nog steeds niet in werking;
- er is een toename van klachten over bejegening door personeel;
- de voorziening in psychiatrische en psychologische hulpverlening is beneden de maat;
- de problemen met de arts vragen om een structurele oplossing;
- dagelijks verblijf van jeugdigen buiten de cel is te kort;
- computercursussen worden niet meer aangeboden.

2.4 Centro Dakota

Net als tijdens het vorige bezoek is een kort bezoek afgelegd aan Centro Dakota. Dit centrum is gehuisvest in de gebouwen die voor de ingebruikname van de KIA als gevangenis en huis van bewaring in gebruik waren. In het centrum verblijven personen die op last van de rechter onder toezicht gesteld zijn. De verblijfstitel is niet een strafrechtelijke, doch een civielrechtelijke. Er zijn vele drugsverslaafden en voorts een enkeling die een ernstig delict heeft begaan. Ook personen met psychische problematiek zijn in het centrum opgenomen. Het centrum heeft ongeveer veertien plaatsen en staat voor een deel leeg. Centro Dakota maakt geen onderdeel uit van het CPT-rapport.

2.4.1 Bevindingen bezoek

In het rapport van juni 2009 werd een betrekkelijk zorgelijk beeld gegeven van de algehele toestand in Centro Dakota:

De personele situatie is zorgelijk. Mede als gevolg van de financiële situatie heeft een aanzienlijk deel van het personeelsbestand de afgelopen periode ontslag genomen. Er zijn spanningen binnen het personeel. Voorts bestaan er verschillen van inzicht over de wenselijke aanpak. Het nog aanwezige personeel, in het bijzonder de directeur, staat zichtbaar onder grote druk.

Hoewel er op papier wel een plan van aanpak voor de problematiek van ondertoezichtgestelden beschikbaar is, komt daar thans niets van terecht. Onder meer door de grote onderbezetting van het personeel, gebeurt er feitelijk niets meer met de betrokkenen en is de ondertoezichtstelling beperkt tot louter vrijheidsbeneming. De psychische zorg is ver beneden de maat. Er wordt niet of nauwelijks nog een dagprogramma aangeboden en er vindt feitelijk geen behandeling van de ondertoezichtgestelden plaats.

Ook de huisvesting is beneden de maat. De gebouwen maken een verwaarloosde indruk. Van adequate mogelijkheden tot ventilatie en dergelijke is niet gebleken.

De conclusie over Centro Dakota kan buitengewoon kort zijn. De situatie aldaar is buitengewoon zorgelijk en absoluut onaanvaardbaar. Er kan gesproken worden van zowel een personele als een menswaardige crisissituatie waar onmiddellijk een einde aan dient te komen.

Sinds het vorige bezoek is er veel veranderd in Centro Dakota. Een deel van de inrichting wordt ingrijpend gerenoveerd. Die renovatie lijkt in volle gang. De ten tijde van het bezoek in gebruik zijnde cellen waren provisorisch opgekapt en op termijn zal de huisvesting plaatsvinden in het gerenoveerde deel. Met de komst van een nieuw hoofd (directeur) heeft de instelling zichtbaar nieuw elan gekregen. De personele situatie is duidelijk verbeterd.¹⁶ Het behandelteam bestaat thans uit 6 groepswerkers (MBO-niveau), een verpleegkundige en een psychiater. Er zijn duidelijke werkafspraken en taakomschrijvingen voor het personeel.

Er is een behandelingsplan opgesteld bestaande uit vijf modules met concrete doelstellingen. Voorts is voorzien in een nazorgtraject. Ten tijde van ons bezoek verbleven er 5 ondertoezichtgestelden in de instelling. Daarnaast volgden 5 mensen het nazorgtraject met dagprogramma in de instelling.

Er wordt een elementair dagprogramma aangeboden en er vindt feitelijke behandeling (groepssessies en op individuele basis) van de ondertoezichtgestelden plaats. De psychiater is drie maal per week acht uur beschikbaar.

¹⁶ In reactie op het concept-rapport merkt het hoofd van Centro Dakota op dat thans nog behoefte is aan tenminste één, doch bij voorkeur twee verpleegkundigen, alsmede twee B-verpleegkundigen.

De buitenbeveiliging van het terrein wordt verzorgd door leden van het *Cuerpo Especial Arubano* (CEA). Bij incidenten op de afdelingen wordt tevens bijstand verleend door de CEA. In het rapport van Bernadina van 3 februari 2010 wordt de aanbeveling gedaan dat het personeel werkzaam in Centro Dakota opleiding en training dient te krijgen, met name op het gebied van de bejegening.

2.4.2. Conclusie: bevindingen over Centro Dakota

De conclusie over Centro Dakota is dat er veel veranderd is sinds het vorige bezoek. De huidige situatie is gerelateerd aan de omstandigheden in 2009 redelijk op orde. Dit geldt met name voor de personele bezetting en de invulling van het elementaire op behandeling gerichte dagprogramma. Dit is voor een belangrijk deel te danken aan het nieuwe hoofd. De renovatie dient te worden voltooid om een adequate onderbrenging van de onder toezicht gestelden te realiseren. De positieve ontwikkeling zorgt voor een aanzuigende werking, getuige de geuite voornemens van het openbaar ministerie om meer mensen onder curatele gesteld te krijgen. Terughoudend lijkt hier evenwel op zijn plaats. Betwijfeld kan worden of een te snelle groei van het aantal ondertoezichtstellingen met de huidige capaciteit gelet op de beschikbare faciliteiten en het beschikbare personeel een verantwoord voornemen is.

Samengevat: de voornaamste bevindingen op een rij

De volgende conclusies zijn moeilijk los van de CPT-rapportage en ons vorige rapport te lezen. De voornaamste conclusies beperken zich tot vaststelling of een aanbeveling van het CPT ten opzichte van ons vorige rapport wel of niet is gerealiseerd.

Politiecellen

De belangrijkste bevindingen over wat sinds juni 2009 wel is gerealiseerd:

- regelmatige inspecties van de cellencomplexen met verslaglegging daarvan;
- de hygiënische toestand in de in gebruik zijnde politiecellen is op orde;
- arrestanten worden dagelijks gelucht;
- het bel-systeem in de cellen in Noord werkt naar behoren.

De belangrijkste bevindingen over wat sinds juni 2009 niet is gerealiseerd:

- het registratiesysteem ACTPOL wordt niet structureel op alle politiebureaus gebruikt;
- het gehele cellencomplex San Nicolas is vanwege terugkerende problemen met het afvoersysteem buiten gebruik;
- de Klachtencommissie Politie is thans niet meer actief;
- de toegang tot een arts verloopt nog steeds niet goed.

Vreemdelingendetentie

De conclusie ten aanzien van de vreemdelingenbewaring in Aruba is dat er nog steeds veel onduidelijkheid bestaat over de (nabije) toekomst. De plannen voor het onderbrengen van vreemdelingen zijn, zoals uit hetgeen hierboven is vermeld duidelijk zal zijn, weinig bestendig. Dit heeft voor een belangrijk deel te maken met de vraag naar de verantwoordelijkheid voor de opvang van vreemdelingen. Duidelijk is dat dit belemmerend werkt voor het voeren van consistent beleid omtrent de aanpak van illegale vreemdelingen in Aruba. Het huidige beleid is erop gericht om zo min mogelijk illegale vreemdelingen in bewaring te nemen. Indien structureel wordt ingezet op een vreemdelingenbeleid zonder insluiting van illegalen is een voorziening voor de detentie van illegale vreemdelingen niet nodig. Indien echter de mogelijkheid wordt opgehouden illegale vreemdelingen te detineren is het noodzakelijk een structurele voorziening voor de opvang te maken. Wij menen dat het geboden is de keuze tussen deze twee opties op korte termijn expliciet te maken.

Penitentiaire inrichtingen

Korrektie Instituut Aruba (KIA)

In steekwoorden nu eerst de algemene bevindingen over wat wel is gerealiseerd sinds juni 2009:

- het luchten van gedetineerden op de afzonderingsafdeling is gerealiseerd;
- verschillende mogelijkheden tot differentiatie en selectie zijn in voorbereiding;
- er is een zorg- en afzonderingsafdeling gestart;
- er is aandacht voor het dagprogramma (feitelijk nog steeds betrekkelijk mager);
- twaalf personeelsleden zijn inmiddels naar Nederland geweest voor stage;

De belangrijkste bevindingen over wat niet is gerealiseerd sinds juni 2009:

- er is een toename van onderlinge agressie tussen gedetineerden;
- de geweldsinstructie is nog steeds niet in werking;
- er is een toename van klachten over bejegening door personeel;
- de voorziening in psychiatrische en psychologische hulpverlening is beneden de maat;
- de problemen met de arts vragen om een structurele oplossing;
- dagelijks verblijf van jeugdigen buiten de cel is te kort;
- computercursussen worden niet meer aangeboden.

Centro Dakota

De conclusie over Centro Dakota is dat er veel veranderd is sinds het vorige bezoek. De huidige situatie is gerelateerd aan de omstandigheden in 2009 redelijk op orde. Dit geldt met name voor de personele bezetting en de invulling van het elementaire op behandeling gerichte dagprogramma. Dit is voor een belangrijk deel te danken aan het nieuwe hoofd. De renovatie dient te worden voltooid om een adequate onderbrenging van de onder toezicht gestelden te realiseren. De positieve ontwikkeling zorgt voor een aanzuigende werking, getuige de geuite voornemens van het openbaar ministerie om meer mensen onder curatele gesteld te krijgen. Terughoudend lijkt hier evenwel op zijn plaats. Betwijfeld kan worden of een te snelle groei van het aantal ondertoezichtstellingen met de huidige capaciteit gelet op de beschikbare faciliteiten en het beschikbare personeel een verantwoord voornemen is.

APPENDIX I

Lijst van geïnterviewde personen

F.J. Refunjol (Gouverneur van Aruba)

P.T. Benschop (Directeur Kabinet van de Gouverneur)

mr.drs. A.L. Dowers (Minister van Justitie en Onderwijs)

R.W.M. Visser phd. (Minister van Volksgezondheid en Sport)

R. Bernadina (Coördinator implementatie aanbevelingen CPT)

mr. T. Stein (wnd. Procureur-Generaal)

D. Richardson (wnd. Korpschef politie Aruba)

mw. J.H.J. Richardson-Baars (Hoofd Staf Korpschef)

mw. F. Wing-Tromp (politie Aruba)

mr. Gerard (Commissie van toezicht KIA)

mr. M. Kock (Commissie van toezicht KIA)

E. Geermans (Directeur KIA)

mw. Flora de Vries (hoofd Centro Dakota)

J. Dijkhuizen (CEA - beveiliging)

mw. C.S. Rozenberg (wnd. hoofd)

dr. M.R. Pilez (psychiater)

APPENDIX II

Lijst van bezochte plaatsen van detentie

Politiecellencomplexen

Noord
Oranjestad

Vreemdelingendetentie

‘Centro pa detencion di ilegalnan’ (CDI)

Penitentiaire inrichtingen

Korrektie Instituut Aruba (KIA)

Centro Dakota